

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Viktdosan från Sigtuna

Arne, Ture J.

Fornvännen 7, 64-66

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1912_064

Ingår i: samla.raa.se

nierna af 1100-talet eller början af 1200-talet. Och säkerligen är det en rysk eller kanske rentaf grekisk mästare, som åtföljt novgorodiska köpmän till den rika Östersjö-ön för att dekorera deras kyrka i sin hembygds smak. Det kan naturligtvis också tänkas, att en eller annan rik gutnisk köpman, som sett prakten i S:t Georgskyrkan eller annorstädes, medfört den främmande målaren för att dekorera sockenkyrkan, men det förefaller mindre sannolikt. En tredje möjlighet föreligger, som jag dock ej lägger någon vikt vid. År 1214 gjorde svenskarne ett infall och nedbrände Gamla Ladogas "förstäder"; måhända har en konstfärdig målare, en af dem som prydt Georgskyrkan, befunnit sig bland fångarna och förts till Gotland.

VIKTDOSAN FRÅN SIGTUNA.

AF

T. J. ARNE.

 Den i Sigtuna hittade bronsdosa, hvars runinskrift i föreg. häfte tolkats af professor O. von Friesen, synes af inskriften att döma ha innehållit en våg, och de brunaktiga metallbitar, som iakttogos i densamma, voro sannolikt fragment af järnvikter. Redan innan runinskriften lästs, stod detta klart för arkeologerna, ty liknande förvaringsdosor äro redan förut kända såväl från Sverige som från andra sidan Östersjön. De svenska dosorna och askarna härstamma från Gotland, Upland och Öland. En liten rund dosa af järn med inre bronsskonning och lock af järn är funnen jämte inneliggande söndriga vågskålar af brons vid *Stora Ire i Hellvi socken* (St. H. M. 12960). Ena halfvan af en tunn rund bronsdosa är jämte våg och vikter anträffad å *Södra byrummet vid Visby* (St. H. M. 6104). Vid *Petes i Öja socken* är den vackraste bronsdosan funnen, försedd med ett lock, som ledar, och

prydd med inristade ornament och en påsatt örnbild. Innehållet utgjordes af tio silfverpärlor och några silfverfragment, men af allt att döma har äfven denna runda dosa varit bestämd för vågskålar (St. H. M. 792). Locket till en liten viktdosa är funnet på *Öland* (St. H. M. 6819, 536); ett liknande lock är bekant från *Tuna i Alsike sn*, Upland (St. H. M. 10289, VII).

En hel rad andra större kopparaskar af rund eller aflång form, *ej* afsedda för vågar, har likaledes anträffats på Gotland. Dessa större kopparaskar äro *ej* gjorda i ett stycke (förutom locket) som de smärre dosorna, utan hopfalsade af tunna kopparplåtar. Vid hittandet innehålla de vanligen en skatt af silfvermynt från 1000-talet. I Statens Historiska Museum i Stockholm förvaras dylika askar från *Petes i Öja sn* (Inv. 792; innehöll 1576 + 35 angelsaksiska, tyska, danska m. fl. mynt samt en mängd fragment af silfvermycken), *Findarve i Rone sn* (Inv. 1076; innehöll 3404 + 150 tyska, angelsaksiska, danska m. fl. mynt samt fragment af silfversmycken), *Nore i Vamb-lingbo sn* (Inv. 5279; 4,98 kg. silfver), *Digrans i Sindre sn* (Inv. 520; innehöll angelsaksiska, kufiska m. fl. mynt och silfversmycken) samt en utan närmare angifven fyndort på Gotland (Inv. 3273). I Ryssland hittas *ej* sällan silfverskatter från vikingatiden förvarade i kopparaskar. Små koppardosor med viktskålar och vikter äro anträffade vid Palfer i Estland, Uddafær på Ösel, Bauerberg på Moon och vid Kotja i Kamadalen (åtminstone de två första med gångjärn för lockets fastsättande). En sådan dosa känner jag äfven från Vestre Dolven Brunlanes, Jarlsberg-Laurvigs amt i Norge.

De vågskålar, som enligt inskriften funnits i Sigtunadosan, äro nu försvunna. Om deras utseende kan man dock döma genom de talrika fynd af sammanläggbara vågar, som gjorts i Sverige och annorstädes. Jag känner f. n. 32 mer eller mindre fragmentariska vågar från Sveriges vikingatid och äldsta medeltid; af dessa äro 9 funna på Gotland och 7 i Uppland. Några liknande vågar äro funna i Norge, en söndrig i Danmark, några enstaka i Mecklenburg, Schlesien och Ostpreus-

sen. I sistnämnda provins, från hvilken den "sämske" gifvaren af vågen härstammade, äro flera sammanläggbara vågar funna, så vid Viehof (Kr. Labiau), Linkau och Ekritten (Kr. Fischhausen), Schuditten, Ragnit m. fl. orter. I Estland, Lifland och Kurland äro omkring 20 liknande vågar anträffade. (Jfr Bezzenberger, *Analysen vorgesch. Bronzen Ostpreussens*, Königsberg 1904; densammes föredrag om förhistoriska vikter i Prussiamuseet i *Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia*, H. 21, sid. 270 ff, Königsberg 1900; J. Sachsensdahl, *Das Gewichtssystem des 11 und 12. Jahrhunderts in Liv-, Est- und Curland* i *Sitzungsber. d. gel. estn. Gesellschaft* 1903, Jurjew 1904). Äfven i Finland och det inre Ryssland äro de sammanläggbara vågarna ej sällsynta, och jag förmodar på grund af deras östliga utbredning, att de äro en östlig form. De vikter, som hittas med dessa vågar, (från Sverige känner jag omkring 170 stycken, från Kurland, Lifland och Estland omkring 60, från Ostpreussen c:a 30) tillhöra enligt min mening ett persiskt viktsystem, som under vikingatiden vandrade öfver Ryssland till Skandinavien. Dess enhet, en drakmevikt på 4,25 gr., ligger till grund för de många klotformiga vikterna med afplattade poler. 96 sådana enheter gingo på skålpundet, den s. k. Iraklibran, hvars vikt sålunda belöpte sig till 408 gr. (Se härom närmare T. J. Arne, *Ein persisches Gewichtssystem in Schweden (Orientalisches Archiv* II, 1912). Äfven de af Olof Skötkonung i Sigtuna slagna mynten låta inordna sig i detta viktsystem. I genomsnitt väga de nämligen 2,135 gr., hvadan 2 stycken gå på drakmen.

Att Sigtunadosan med sina vågskålar har ett östligt eller sydöstligt ursprung synes alltså antagligt äfven af arkeologiska skäl. Om nordiska förbindelser med Ostpreussen under vikingatiden vittnar Saxo Grammaticus i sin X:e bok, där han omtalar en dansk koloni i Samland under 900-talet. Det stora graf-fältet i skogen Kaup vid Wiskiauten (Kr. Fischhausen) med dess 250 grafhöggar från vikingatiden har äfven visat sig här-röra från en skandinavisk koloni. Därom vittna de ovala spännbucklorna, remändbeslag, svärd och spjutspetsar m. m.